

Imp. Lemerrier & Cie Paris

l'ange perdu ouvrit alors des AILES NOIRES.

Engelen, duivels en ik zelf

TEKST: JOKE GOUDSWAARD • BEELD: ODILON REDON

Wat een prachtig thema, juist in deze tijd van het jaar, om de beweging tussen licht en donker in te stappen via goden, duivels en demonen. Het spreekt me meteen aan! En het is me heel vertrouwd, zowel persoonlijk als professioneel. Ik hou van de uitspraak van Jung 'liever een heel mens dan een goed mens'. Het stelt me gerust dat de schaduw erkend wordt en een plek krijgt. Wat in het klein in mij gebeurt, is natuurlijk een afspiegeling van het grotere. Dat kan niet anders. Licht en donker raken elkaar voortdurend aan. Wie zal er winnen? Via een caleidoscoop van beelden vertel ik graag hoe het mij hierin vergaat.

'De enige duivels in de wereld zijn degenen die in ons hart rondrennen. Daar dient de strijd te worden gestreden.' Het is een uitspraak van Gandhi. Niet de eerste de beste, deze man met zijn gebronsde huid, de witte lendendoek en het stalen brilletje, die voordeed hoe je pal kon blijven staan op de Indiase grond, je blote voeten wijdbeens. Ik blijf... en ik sla niet, ook al denderen jullie overheersers over me heen. Een prachtig voorbeeld van geweldloos verzet. Toch hou ik misschien wel het meest van het weten dat hij thuis tegenover zijn geliefde vrouw echt niet altijd zachtzinnig was. Juist het dilemma spreekt me aan, de plek waar goed en kwaad samenkomen en alle nuances daartussen zichtbaar worden. En dat het een universele én een persoonlijke zoektocht is hoe je je hiertoe verhoudt.

Geen groter plezier om als trainer in een opleiding of workshop de 'veer van een engel' in mijn handen te houden en de kring rond te kijken. Om zo het perspectief van een grote ruimte te openen en het onzichtbare symbolisch weer te geven. Te vertellen dat ik die ochtend nog het centraal station van Amsterdam uitliep en in de stromende regen in een plas een stralend witte veer vond, speciaal voor mij uit de hemel gevallen. Een teken van boven, van een geliefde, gestorven vriendin. Ik weet het zeker, dit is voor mij bestemd! En geen grotere vreugde dan het zwart van de duivel naar boven te brengen waar het me te licht wordt of te harmonieus lijkt. Ik kan het niet laten om roet in het eten te gooien. Dan wordt het pas betrouwbaar. Het is al jaren terug dat ik voor de eerste keer

bij Phoenix een opstelling neerzette van het Bijbelverhaal van Job met als openingsvraag: 'Wie wil er symbool staan voor God en wie voor de duivel?' Ontroerend dat de oudste deelnemer van in de zeventig vastberaden opstond en zei: 'Als ik nu dan eindelijk de kans krijg, moest ik dat maar eens doen.' En dat na een korte stilte de jongste deelnemster van 17 opstond en vol overtuiging sprak: 'Dan wil ik God zijn.' En nu nog steeds: er is geen cursist die zo maar op zo'n plek gaat staan. Dat blijft verwonderend.

'Goden, duivels en demonen...', een superspannend thema. Niet alleen het donker vraagt een antwoord, ook het licht. Op een prachtig plaatje uit het hoge Noorden dragen twee gewone boerenjongens een verwonde engel tussen hen in. Het ziet er zo eenvoudig uit, zo simpel. De ene kijkt wat nors, de ander in de verte. Ze klaren een klusje en zijn hiertoe bereid. Alleen waartoe? Ooit gaf ik een workshop met als titel, omdat ik die zelf zo mooi vond: *Wie draagt de engel?* Stel dat er beschermengelen zijn, die achter ons staan. Persoonlijke, voor een familie, een stam, een dorp, de wereld misschien. Wie denkt dan aan hen? Hier kantelt het perspectief, en precies daar wordt het boeiend. Hoe verzorg je het contact met 'boven', juist als het in je leven superingewikkeld of moeilijk is. Wie opent het gesprek? Bij het waken bij de doden in de nacht (ik ben lid van een waakgroep om gestorvenen een 'steuntje in de rug' te geven in de eerste dagen na hun dood) zijn er altijd twee bijzondere momenten: wanneer de zon onder en weer op gaat. Precies op de kruising van donker en licht ervaar ik dat het er net nog iets meer om gaat als getuige vol aanwezig te zijn. Fijn dat er kaarsen branden in het pikkedonker. Een dragend, geruststellend licht.

Ik zie Jung voor me, grotten en beelden bouwend achter in zijn tuin. Overweldigd door de immense krachten uit het onbewuste die hij zelf heeft opgeroepen. Hoe zo'n grote man ineens te maken krijgt met een gevangenschap in dromen en visioenen. De duivel stond letterlijk op de stoep! Wat doe je dan? In 1914 begon hij met het tekenen van zijn beelden. Het mondde uit in zijn grootste werk, *The Red Book*. Een exemplaar dat nauwelijks te tillen is. Elke monsterachtige >

‘DE ENIGE DUIVELS IN DE WERELD ZIJN DEGENEN DIE IN ONS HART RONDRENNEN. DAAR DIENT DE STRIJD TE WORDEN GESTREDEN.’

gestalte is omgeven door een rand van symbolen als tegenwicht voor de oneindige kracht van het donker. Het is vast niet voor niets dat het een van zijn laatst uitgegeven boekwerken is. Je kunt de bladzijden maar mondjesmaat bekijken. Het kwaad is er.

Het was nacht. Ik bevond me op een mij onbekende plek en worstelde moeizaam tegen een krachtige wind, omgeven door een dichte mist. Ik hield mijn handen rond een lichtje dat elk moment uit dreigde te gaan. Alles hing ervan af dat ik dat lichtje brandende hield. Plotseling doemde er iets achter me op. Ik keek om en zag dat ik werd gevolgd door een gigantische, zwarte gedaante. Ondanks mijn paniek was ik me er tegelijkertijd van bewust dat ik mijn lichtje, ondanks de gevaren, bij nacht en ontij brandend moest houden. Oneindig klein en fragiel in vergelijking met de krachten van de duisternis en toch... het enige licht dat ik heb.

Al bij het eerste gesprek in een begeleidingstraject is glashelder dat ze achter haar partner staat. Ingehouden vertelt ze over zijn spierziekte die hem dag na dag op meer terrein velt. Over zijn geloof in de kleinste dingen: een uurtje onkruid wieden, een boek in trillende handen houden, de poging zijn vioolstok op de snaren te krijgen als niemand hem hoort of ziet. Alleen zij, de sterke, de gezonde, trekt het niet meer. Opgeven is geen optie. Dat gaat niet. ‘Demonen in jou?’, vraag ik, ‘Verboden gedachten?’ Ze schudt heftig van nee. Haar lijf trilt. Doodsbang wordt ze hiervan. Ze wil een en al liefde zijn. Onderhuids haat ze hem. Nee, niet haar liefdesmaatje – de ziekte, de duivel die hen tart. In mijn bijzijn durft ze hem openlijk te vervloeken: ‘Ik haat je!’ Haar hart krijgt lucht. Verbaasd dat de wereld nog overeind staat, stapt ze op. Kleiner en groter. Samen lachen we het donker uit.

Eigenlijk ben ik een heks, dat weet ik al zo lang. Nog voor ik een paar wicca-dagen volgde. Wanneer er een nieuwe pleegdochter van 11 op de stoep staat, vraag ik intuïtief als eerste:

‘Nu je bij ons komt wonen, wil je dan bij mij in de leer als heks?’ Ze knikt enthousiast. Het is de start van een bijzonder verbond. Ze kent de schaduwen al vanaf haar geboorte. Ik kan haar niets meer beloven dan daar te beginnen waar ze is, bij het donker en het valse van het leven. Liefde, licht en vertrouwen zijn de nieuwe metgezellen; soms nauwelijks opgewassen tegen de krachten van het oude land. Op een vakantiereisje leer ik haar stelen. Ze schaamt zich dood terwijl ze hier toch kampioen in is. Ik vertel haar mijn leugens, zodat we hierin gelijk komen te staan. Spelen met de schaduw, een kleine buiging voor het kwaad, tovert nieuw zicht.

Een heel ander beeld. De beginzin van een prachtig verhaal: Stel je voor, het is maandagmorgen en Maria staat voor je deur... Zij die de liefde vertegenwoordigt. Laat je haar binnen? Wimpel je haar direct af omdat je het niet gelooft? Of smijt je snel de deur dicht vanuit het idee dat dit wel heel hoog, heilig bezoek is? Wie weet wat je zou doen. Het is nogal een verantwoordelijkheid om een lichtdrager te verwelkomen. Vast en zeker ben ik blij, verrast en ook vereerd met haar bezoek. Stil zou ik ervan worden. Haar eindeloos aankijken als ik het durf. Voorzichtig het blauw van haar kleed aanraken. En misschien dat ik haar dan wel zou vragen: ‘Maria met al je liefde en mededogen – met zoveel mensen die hun hart en ziel bij je neerleggen, ook nu, in deze tijd – heb jij ook een schaduw? Iets waar je van binnen mee vecht of totaal geen raad mee weet?’ Dan pas, in die heilige ruimte van naar binnen kijken, zou ik thee voor haar zetten. Liefdesthee natuurlijk, uit zo’n roze doosje. En tegenover haar zittend op een krukje, zou ik dan ook vertellen...

Ja, het klopt. Ik beweeg me tussen duivels en engelen, tussen goden en demonen. Spannend, uitdagend en immens vertrouwd! 🌀